

Bron afb. www.wierdenenterpen.nl

Isolatie van monumenten

*Garnwerd
5 februari 2025*

*Maarten Vieveen
Adviseur Duurzaam Erfgoed*

*Aron Banninga
Adviseur Gebouwd Erfgoed*

Onderwerpen

- Libau & het Erfgoedloket Groningen
- Inleiding via petje op/petje af
- Korte basis: begrijpen energieverbruik
- Integraal maatwerkplan verduurzaming
- Wie helpt u verder?

Libau & het Erfgoedloket

Stichting Libau

- Ondersteuning gemeenten (en provincies) Groningen & Drenthe
 - Adviescommissie voor Omgevingskwaliteit Groninger gemeenten/Drentse gemeenten
 - Steunpunt Cultureel Erfgoed en Ruimtelijke Kwaliteit (Drenthe heeft eigen steunpunt)

Erfgoedloket Groningen

- Voor provincie Groningen (Erfgoedprogramma)
- Zorgen eigenaren & kwaliteit erfgoedpanden
 - Kennis & contacten, soms meer

Korte kennismaking

Ik ben eigenaar van een...

- A. Rijksmonument of gemeentelijk monument
- B. Stads- of dorpsgezicht
- C. Karakteristiek, beeldbepalend- of beeldondersteunend pand

Bron afb.: Libau

Korte kennismaking

Ik heb ervaring met...

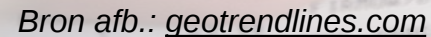
- A. Onderhoud/ restauratie
- B. Verduurzaming
- C. Herbestemming
- D. Mijnbouwschade (versterking, schadeherstel)

Bron afb.: Vieveen 2022

**ERFGOED
LOKET**
GRONINGEN

- A. Energiekosten (stijging)
- B. Comfort, behaaglijkheid, bruikbaarheid
- C. Milieu: CO₂, energie, circulair
- D. Maatschappelijke druk
- E. Geen onderdeel oorzaak mijnbouwschade

Wat is duurzaam erfgoed?

Menu

Routekaart Verduurzaming Monumenten

De website voor en door de partners
van de routekaart.

Bron afb.: duurzaamerfgoed.nl

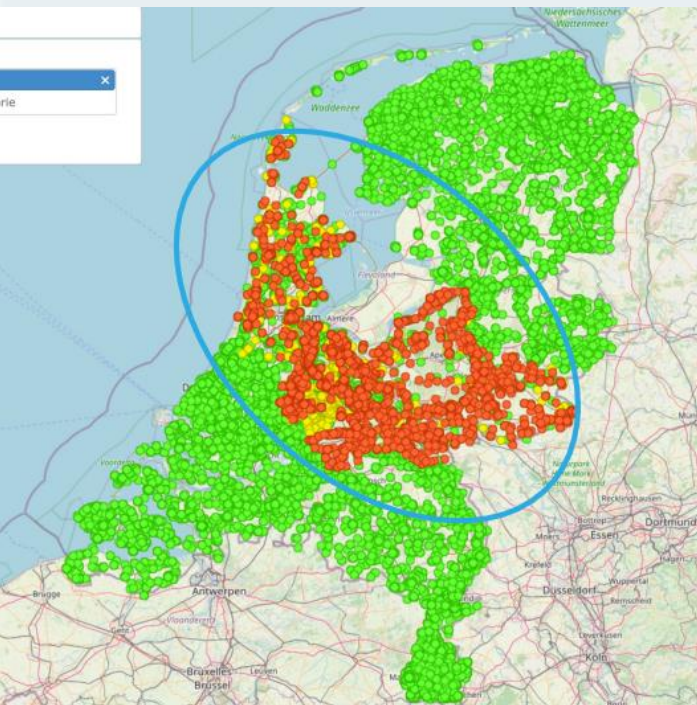
Definitie duurzaam erfgoed

- Behoud op lange termijn
- Vanuit erfgoedwaarden
- Vanuit context instandhouder

Moet ik verduurzamen van de overheid?

- Nee, (nog) behoud voor vernieuwing
 - Ja, gem. min. 40% CO₂ reductie 2030
 - Ja, gem. min. 60% CO₂ reductie 2050
- (Routekaart Duurzame Monumenten, Klimaatakkoord)

Duurzaam erfgoed: stand van zaken

1.000 van de 20.000 rijksmonumenten

- Per saldo in 2020 meer CO₂-emissie sinds 2016
 - Aardgasverbruik -1,5%
 - Elektriciteitsverbruik +1,8%
 - NB. Andere warmtebronnen: niet gemeten
- 2022: significante daling energieverbruik
- ELG meldingen eigenaren over energieprijzen
 - in 2022: factor 2-3-4 hoger dan 2021
 - in 2023: factor 2 hoger dan 2021

Korte basis: begrijpen energieverbruik

Een optelsom

- Buitenklimaat (weer, oriëntatie pand)
- Comforteisen, gedrag- en gebouwbeheer
- Warmte door materiaal & lekken (zie afb.)
- Installaties
 - Elektrisch
 - Warmte: opwek, leidingen, afgifte

Integraal maatwerkplan (DuMo*)

DuMo = duurzame monumenten, versterken omvangt meer!

Stappen erfgoedpand

- Huidige staat (onderhoud, energie, anders)
- Omvang & ordening van ruimten
- Ambities en wensen eigenaar/ gebruiker
- Beschermd status & erfgoedwaarden
 - Omgang met erfgoedwaarden
- Opstellen maatwerkplan (niveau 1-2-3)

Kaders + potenties → integraal maatwerkplan

Integraal maatwerkplan (DuMo*)

DuMo = duurzame monumenten, versterken omvangt meer!

Bron afb.: [pexels.com](https://www.pexels.com)

Energiebesparing

Comfortniveau

- Waar hoe warm? (thermostaat, apps)

Beheer/ gedrag

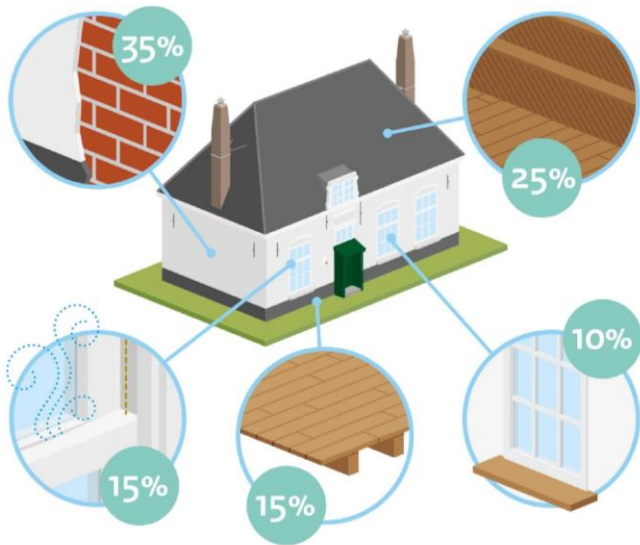
- Douchen (timer, 'zuinige' kop)
- Stand-by killers en verlichting
- Deuren (gang: tochtende schoorsteen?)
- Gordijnen, luiken, tochtstopper

Integraal maatwerkplan (DuMo*)

DuMo = duurzame monumenten, versterken omvangt meer!

Warmteverliezen

Waar verdwijnt warmte naar buiten en hoeveel?

Energiebesparing

Gebouw (transmissie, infiltratie)

- Isoleren: dak, gevel, venster, vloer, leiding
- **Wat doet vocht: ventilatie & condensatie**

Integraal maatwerkplan (DuMo*)

DuMo = duurzame monumenten, versterken omvangt meer!

Waterzijdig inregelen

Het goed laten inregelen van verwarmings-radiatoren bespaart 5-30% energie.

5-30%

Energiebesparing

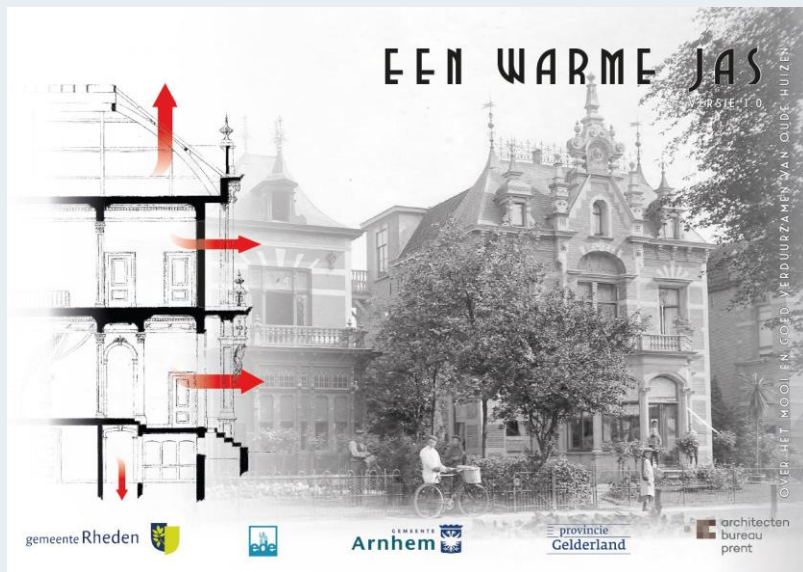
Gebouw (transmissie, infiltratie)

- Isoleren: dak, gevel, venster, vloer, leiding
- **Wat doet vocht: ventilatie & condensatie**

Installaties

- Apparaten (koken, witgoed, licht)
- Ventilatie (vochtige lucht)
- **Verwarming: hoog- of laagtemperatuur?**

Een warme jas

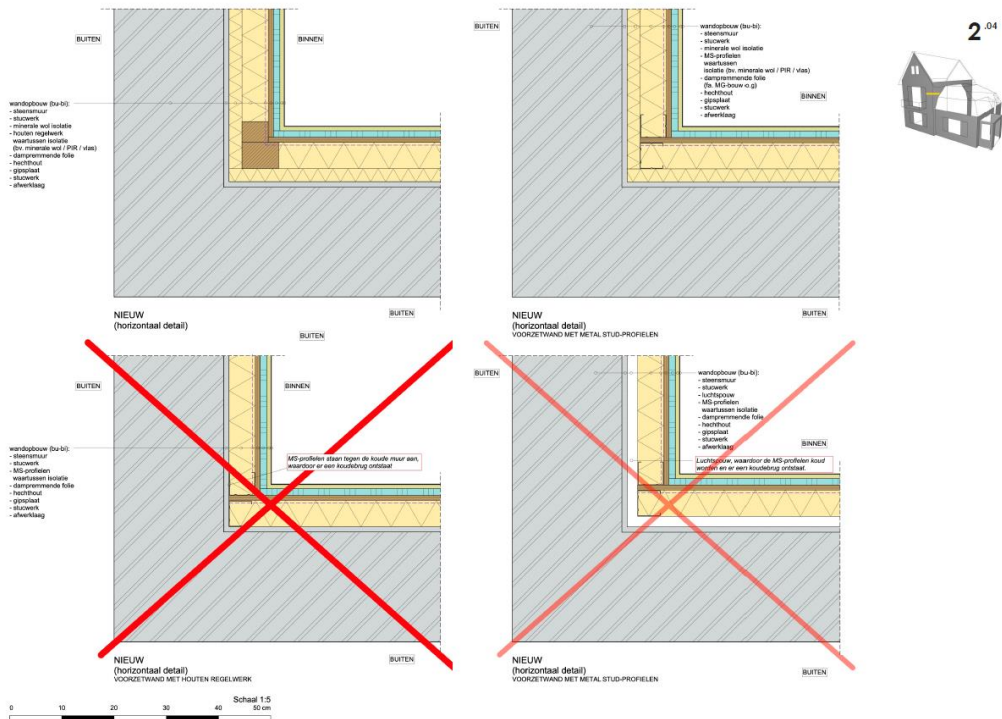

Bron afb: Een Warme Jas

Inspiratie voor eigenaren

- Hoe je goed en mooi monumenten verduurzamen
- Veel voorbeelden en detailtekeningen
- Wordt onderschreven door Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Een warme jas

Hoe wel maar ook hoe niet

Welke subsidies zijn er?

(onderhoud bij erfgoedstatus - in een notendop)

Regeling	Particulier	Zakelijk	Rijksmonument	Andere bescherming	Wonen	Bevingengebied?	DuMo-advies	Uitvoering
Provincie Regulier onderhoud Rijksmonumenten (RORG) Let op: eigenlijk wind- & waterdichtregeling	Kan	Kan	Eis	Nee	Eis	Prov. GRN	Nee	Ja
Provincie Regulier onderhoud karakteristieke panden en gemeentelijke monumenten (SOK) Let op: enkel regulier onderhoud	Kan	Kan	Nee	Eis	Kan	Prov. GRN	Nee	Nee
SNN Duurzame verbetering Groningen Let op: link voor één subsidie, er zijn varianten!	Kan	Kan	Kan	Kan	Kan	Wisselt: Prov. GRN	Nee	Ja

Let op: per regeling kunnen specifieke voorwaarden gelden aan de kwantiteit en kwaliteit van verduurzamingsmaatregelen, maar ook aan behoud van erfgoedwaarden

Welke subsidies zijn er?

(verduurzaming - los van erfgoedstatus - in een notendop)

Regeling	Particulier	Zakelijk	Rijksmonument	Andere bescherming	Wonen	Bevingengebied?	DuMo advies	Uitvoering
RVO Investeringssubsidie duurzame energie particulier (ISDE) Let op: meer maatregelen bij monumenten; voor VVE's andere regeling (samen aanvragen); zakelijke eigenaren ook andere regeling (geen isolatie)	Eis	Nee	Kan	Kan	Vereist	Niet vereist	Nee	Ja
RVO Subsidie duurzaam maatschappelijk vastgoed (DUMAVA)	Kan	Kan	Eis	Nee	Niet-wonen	Niet vereist	Nee	Ja
NCG Maatregel 29 – versterken en isoleren – ook kop provincie Drenthe	Eis	Kan: BAG	Kan	Kan	Eis	Als niet Maatregel 28	Nee of eis	Ja
Warmtefonds Nationaal Warmtefonds	Eis	Nee	Kan	Kan	Vereist	Niet vereist	Nee	Ja

Let op: per regeling kunnen specifieke voorwaarden gelden aan de kwantiteit en kwaliteit van verduurzamingsmaatregelen, maar ook aan behoud van erfgoedwaarden

Maatregel 29 uit Nij Begun

(stand van zaken tot internetconsultatie – 27/2/'25 gesloten)

Subsidie voor isolatie van huizen

Kaart met de gebieden binnen en buiten het versterkingsgebied

Drie routes (met varianten)

- U bent klusser
- U wilt verduurzamen tot €10.000,- subsidie
- U wilt verduurzamen tussen €10-20.000,- subsidie

De varianten

- Versterkingsgebied: 2x subsidiebedrag
- VvE's: samen aanvragen
- Minima: extra subsidie
- U heeft een beschermd monument

Maatregel 29 uit Nij Begun

(stand van zaken tot internetconsultatie – 27/2/'25 gesloten)

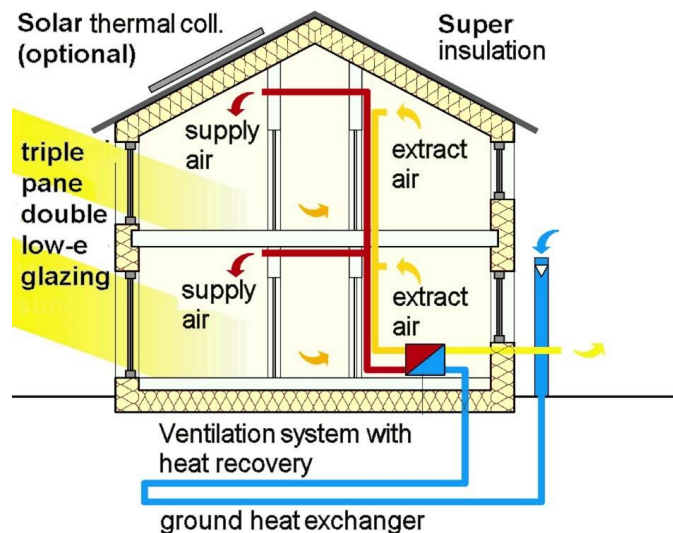

Subsidiabele maatregelen

- Vloerisolatie
- Spouwmuurisolatie (anders voorzetwand)
- Glas vervangen voor HR++
- Dichten naden en kieren (tochtstrips of kit)
- Dakisolatie
- Ventilatioeroosters of decentrale mechanische ventilatie in de hoofdverblijfruimte plaatsen
- Erfgoedpanden: geen HR++, wel vacuümglas; etc.

Maatregel 29 uit Nij Begun

(stand van zaken tot internetconsultatie – 27/2/'25 gesloten)

Route 3 (meer dan €10.000,- subsidie)

- Indienen aanvraag (plan maatregelen)
- EP-advies voor woningplan
 - Technische opname
 - Onderzoek voldoen Isolatiestandaard
 - Subsidiabele bouwkundige maatregelen
- Evt. voorfinanciering Warmtefonds (via SNN)
- Werkzaamheden uitvoeren
- Subsidie aanvragen (SNN pakt ook ISDE mee)

Maatregel 29 uit Nij Begun

(stand van zaken tot internetconsultatie – 27/1/'25 gesloten)

Route 1 t/m 3 - beschermd monument

- Altijd DuMo-advies (zelf of SNN; 100% vergoed?)
- DuMo-advies
 - Technische opname + Erfgoedwaarden
 - Onderzoek Bouwkundig + Installaties
 - Welk deel subsidiabel met Maatregel 29
- Evt. voorfinanciering Warmtefonds (via SNN)
- Werkzaamheden uitvoeren
- Subsidie aanvragen (SNN pakt ook ISDE mee)

Informatieblad

Monumenten en beschermde gezichten Vergunningvrije werkzaamheden

Bent u eigenaar van een rijksmonument of van een pand in een beschermd stads- of dorpsgezicht? Wilt u het pand opknappen, verbouwen, uitbreiden of slopen? Dan hebt u een omgevingsvergunning nodig. Maar niet voor alle werkzaamheden.

Sinds 1 januari 2012 zijn onderhoudsklusken als het overschilderen van deuren en ramen in dezelfde kleur, en het vervangen van slechte dakpannen vergunningvrij. En de bruine keukerkastjes en dito tegeltjes uit de jaren 70 mag u ook zonder vergunning vervangen. Maar het hele pandenlak vernieuwen mag weer niet. Waar ligt precies de grens?

In deze brochure staat wat wel en niet zonder vergunning mag.

Wijzigingen aan een monument

- Voor herbestemming, restauratie, verbouw, groot onderhoud of andere wijzigingen moet een omgevingsvergunning worden aangevraagd bij de gemeente
- Ga vroegtijdig in gesprek met de gemeente

Wie helpt u verder?

Contactformulier

Heeft u een vraag aan het Erfgoedloket Groningen, dan kunt u die stellen via onderstaand contactformulier.

- **Gemeente:** voorgenomen plan, omgaan waarden, omgevingsvergunning
- **Restauratiefonds:** [DuMo-advies niveau 1](#) ([alleen monumenten en karakteristieke panden](#))
- **Rijksdienst v/h cultureel erfgoed:** [DuMo-advies niveau 2-3, begeleiding](#) ([alleen rijksmonument](#))
- **Erfgoedloket Groningen** ([contact](#)): meedenken over inhoud, procedures, subsidies of partijen